

נתינת עצה של ממרא על מילתו של אברהם אבינו
פרשת וירא, תשפ"ב

1) בראשית – פרק יח, פסוק א

וַיֵּרָא אֵלָיו ד' בְּאֵלָנֵי מְמָרָא וְהוּא יֵשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל כְּחֹס הַיּוֹם.

2) רש"י (שם)

בְּאֵלָנֵי מְמָרָא. הוּא שְׁנַתָּן לֹו עֵצָה עַל הַמִּילָה, לְפִיכָךְ נִגְלָה עָלָיו בְּחֻלְקוֹ.

3) בראשית (לד לד) - פרק יג, פסוק יח

וַיֵּאָהֵל אַבְרָם וַיָּבֵא וַיֵּשֶׁב בְּאֵלָנֵי מְמָרָא אֲשֶׁר בְּחֻבְרוֹן וַיְבֹן שָׁם מִזְבֵּחַ לַד'.

4) בראשית (לד לד) - פרק יד, פסוק יג

וַיָּבֵא הַפְּלִיט וַיִּגַּד לְאַבְרָם הָעֵבְרִי וְהוּא שְׂכֵן בְּאֵלָנֵי מְמָרָא הָאֶמְרִי אַחֵי אֶשְׁכַּל וְאַחֵי עֵנָר וְהֵם בְּעֵלְי בְּרִית אַבְרָם.

5) בראשית רבה (פרשת לד לד) – פרשה מב, סימן ח

"והוא שוכן באלוני ממרא", רבי יהודה ורבי נחמיה, רבי יהודה אמר במשריא דממרא, ורבי נחמיה אמר בפלטין דממרא, על דעתיה דרבי יהודה אתרא הוא דשמיה ממרא, על דעתיה דרבי נחמיה גברא הוא דשמיה ממרא. ולמה נקרא שמו ממרא? ר' עזריה בשם רבי יהודה בשם ר' סימון שהמרה פנים באברהם. בשעה שאמר הקב"ה לאברהם לימול הלך ונמלך בג' אוהביו, אמר לו ענר: כבר בן ק' שנה אתה ואתה הולך ומצער את עצמך, אמר לו אשכול: מה את הולך ומסיים את עצמך בין שונאיך, אמר לו ממרא: אלקיך שעמד לך בכבשן האש ובמלכים וברעבון והדבר הזה שאמר לך למול אין אתה שומע לו, אמר לו הקב"ה אתה נתתה לו עצה למול חייך שאיני נגלה עליו לא בפלטין של ענר, ולא בפלטין של אשכול, אלא בפלטין שלך הה"ד "וירא אליו ה' באלוני ממרא" (בראשית יח).

6) דעת זקנים מבעלי התוספות – פרשת וירא (יח:א)

וירא באלוני ממרא. פירש"י הוא שנתן לו עצה על המילה. ותימה וכי אדם חשוב וצדיק כאברהם ונתנסה בעשר נסיונות ועמד בכולן ולא שאל עצה איך שאל עצה על המילה שצוהו הקב"ה?

7) טעמי המנהגים – קונטרס אחרון, אות תתקט

תתקט (ז) על המילה ב"על". ובסי' תוספת חיים כתב על מה שפירש"י וירא אליו ה' באלוני ממרא, הוא שנתן לו עצה על המילה. האיך אפשר לומר שאאע"ה לקח עצה מממרא אם לעשות מה שצוה לו הקב"ה. רק שאאע"ה היה מסופק איזה ברכה יברך אם יברך "על המילה" או "למול", וממרא נתן לו עצה לברך "על המילה" כמו שאנו מברכין. וזה שפרש"י הוא שנתן לו עצה על המילה, ר"ל לברך ברכת על המילה:

8) מסכת פסחים דף ז.ז-ז:

אמר רב יהודה: הבו דק צריך שיברך. מאי מברך? רב פפי אמר משמיה דרבא: (אומר) "לבער חמץ". רב פפא אמר משמיה דרבא: "על ביעור חמץ". ב"לבער" — כולי עלמא לא פליגי דודאי להבא משמע. כי פליגי ב"על ביעור". מר סבר: מעיקרא משמע, ומר סבר: להבא משמע. מיתבי: "ברוך... אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה!" התם, היכי נימא? נימא "למול" — לא סגי דלאו איהו מהיל? אבי הין מאי איכא למימר? אין הכי נמי.

9) לבוש - יורה דעה, סימן רסה, סעיף א

...המל מברך ברוך אתה ד' אלקינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה, ומברך ב"על", מפני שיכולה להיעשות על ידי אחרים...

10) שולחן ערוך - יורה דעה, סימן רסה, סעיף א [סדר ברכת המילה ודין מילה ביום התענית]

המל מברך: אשר קדשנו במצותיו וצונו על המילה; ואבי הין מברך בין חתיכת הערלה לפריעה: אשר קדשנו במצותיו וצונו להכניסו בבריתו של אברהם אבינו.

11) ב"ח - יורה דעה, סימן רסה

ומ"ש ואבי הין מברך להכניסו. לכאורה משמע מלשון הברייתא דדוקא כשאחד מן חברו מברך אבי הין להכניסו, אבל כשהאב מל בנו א"צ, דלא מצינו שתי ברכות על מצוה אחת וכ"כ ב"י בשם כמה גדולים... ולפעד"נ עוד לפי שמצינו שתי ברכות על מצוה אחת לקצת גאונים וכמנהג אשכנזים שמברכין שתי ברכות על התפילין והוא שמברך להניח בתחלת המצוה והיא חוזרת גם על של ראש ואח"כ מברך על מצות תפילין בגמר המצוה ובמקומו (או"ח סי' כה ס"ה) התבאר בס"ד אף כאן מברך על המילה קודם שמל בתחלת המצוה, ואח"כ מברך להכניסו בגמר המצוה קודם פריעה כמו שקבל הרא"ש והוא לגלות ולהודיע שזו המילה איננה כמילת הישמעאלים מילה בלא פריעה אלא מילה ופריעה שכתה הוא יתברך ברית עם אברהם אבינו למול ולפרוע השתא מתישב מנהג כל ישראל דאין לחלק בין אב המל את בנו ובין אחר מל בן חבירו דלעולם האב מברך להכניסו גם כשאין שם אבי הין יברך אותה הסנדק כמ"ש רבינו וכן כתב הראב"ד בהשגות פ"ג דמילה (ה"א) ודלא כהרמב"ם שכתב אין ראוי לעשות כן וכבר נהגו לעשות כן, מיהו אם אין האב או הסנדק יודע לברך להכניסו אחד מהעומדים שם מברך דשליח בית דין הוא וכ"כ ב"י ע"ש אבודרהם.

12) רמב"ם - מורה נבוכים, חלק ג, פרק מט

וכן המילה אצלי אחד מטעמים למעט המשגל ולהחליש זה האבר כפי היכולת עד שימעט במעשה הזה...

13) רמב"ן - בראשת יז, יט

"ואתה את בריתי תשמור" ... ואמרו (הרד"ק) בטעם המילה ששם זכרון באבר התאווה, רב המהומה והחטא, לבל ישתמשו בו רק במצוה ובמותר.

ועל דרך האמת טעם "הִנֵּה בְּרִיתִי אֲתָדָּ" (יז, ד) כטעם "וְהִנֵּה אֲנֹכִי עֹמֵד" (בראשית כח, טו) "וַיֹּאמֶר כִּי אֶהְיֶה עִמָּךְ" (שמות ג, יב) "יְהִי ד' אֲלֵקֵינוּ עִמָּנוּ" (מלכים א ח נז) יאמר כי הברית יהיה עמו ולכן יפרה וירבה. **ואחר כך צוה שישמור אברהם הברית הזאת ותהיה המילה לאות ברית והנה האות הזה אות כשבת, ולכן ידחה אותו, והבן זה.**

14) בית הלוי - פרשת לך לך, ד"ה התהלך לפני

...והנראה דנוכל לומר דהני שני בחינות הם בחיתוך ופריעה. דהחיתוך הוא הסרת מעליו הערלה ובזה מוציא עצמו מכלל הכותים שנקראו ערלים כי כל הגוים ערלים ובחיתוך הוא מבדיל עצמו מהם, ואח"כ באה הפריעה והוא לאות ברית קודש להתקשר ולהתקדש בקדושת ישראל להיות עם אחד...

15) מסכת נדרים דף לב. (ע"פ כתב סופר – פרשת לך לך, ד"ה התהלך לפני [עמ' סא-סב])

אמר רב יהודה אמר רב: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם אָבִינוּ "הִתְהַלַּךְ לִפְנֵי וְהָיָה תַמִּים" אֲחֻזְתּוֹ רְעֵדָה, אָמַר שְׁמָא יֵשׁ בִּי דְבָר מְגוּיָה, כִּיּוֹן שֶׁאָמַר לוֹ "וְאֲתָנָה בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינְךָ" נִתְקַרְרָה דְעֵתוֹ.

16) מסכת בבא בתרא דף יז:

שְׁלֵשָׁה לֹא שָׁלַט בָּהֶן יִצְרָר הָרַע אֵלֵינוּ הֵן אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב...

17) בראשית (וירא) – פרק יח, פסוק יט

כִּי יִדְעֵתּוֹ לְמַעַן אֲשֶׁר יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דְרָדָּךְ ד' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא ד' עַל אַבְרָהָם אֶת אֲשֶׁר דָּבָר עָלָיו.

18) אוהב ישראל - פרשת וירא

... "למען אשר יצוה" לשון צוותא וחיבור, היינו שמכוין בעשיית כל מצוה לייחד ולחבר עצמו את בניו ו[את] ביתו אחריו עד סוף כל הדורות ועושה המצוה עמהם. וזה שאמר ושמרו לשון עבר שהרי הוא נחשב כאלו כבר עשו בעצמם כל המצות ונמצא שכבר שמרו דרך ה' אף שעדיין היה בכח, וגם עשה דרך סלולה לזרעו אחריו שיהא בנקל אחר כך להם לעשות צדקה ומשפט.

19) קדושת לוי - פרשת וירא

ונראה פירוש הענין כך הוא, דשורש הדבר דהכתוב מספר צדקתו של אברהם, והנה כל העבודות של אברהם שעשה ועבד את השם באהבה ובשכל גדול, הכל היה מעט בעיניו, ולא היה נחשבים לו נגד טובות השם והנסים שנעשה עמו, ולכך לא היה די בעיניו, ואמר בלבו אף אם אתקן את עצמי בכל מיני עשיות ועובדות טובות מה אני גלל כן התיישב את עצמו שאין זה מספיק מה שאני לבדי מקיים את המצות בשכל גדול, רק הכניס עוד כוונה אחרת במחשבתו, כשהיה מקיים איזה מצוה לעשותו 'בשם כל ישראל'.

דהנה כל ישראל היו כלולים במחשבתו ובמוחו של אברהם, כי הבן הוא גנוז בכח האב (עי' תיקון יז תיקון יח), והנה במוחו של אברהם היה שורש וכלל מכל כנסת

ישראל, וזרע אברהם הבאים אחריו כל דור ודור עד עקבא דמשיחא, ואם כן כשעשה איזה מצוה עשה עם כל הכוחות שלו, ועם כל הענפים העתידיים להתפשט ממנו.

אם כן הגיע מזה שני טובות לבניו, אחד, כיון דהוא קיים כל המצות וכל מצות דרבנן והדקדוקי מצות, ואפילו עירובי תבשילין (יומא כח, ב; תנחומא לך לך, א), אם כן כשעשה 'בשם כל ישראל' היה עבודה דרבים, אשר כל אחד מישראל קיים כל התרי"ג מצות בכח. ועוד נצמח טובה מזה העבדות, שעשה דרך סלולה לזרעו אחריו שיוכלו להשיג שכליות המצות ולקיים אותם, מחמת שכבר קיימו אותם פעם אחת בכח בצוותא עם אברהם אבינו, אשר בקל כל אחד מישראל יכול להוציא הדבר מכח אל הפועל, ולקיים המצוה בפועל ממש, כיון שהשער הוא פתוח מימות אברהם.

20) דעת זקנים מבעלי התוספות – פרשת וירא (יח:א)

...ווי"ל שחס ושלום שישאל עצה אם ימול אם לאו אלא אם יעשה בצנעה או בפרהסיא וממרא נתן לו עצה לעשותה בפרהסיא כדי שיראו העולם וימולו אחריו והיינו דכתיב בעצם היום הזה נימול אברהם בעצומו של יום. ד"א ששאל לו עצה מאיזה מקום ימול והוא נתן לו עצה שימול במקום זכרות כדכתיב המול לכם כל זכר ממקום שניכר בין זכר לנקבה. ד"א כשצוה הקב"ה למול כל אנשי ביתו הלך אצל ענר ואשכול לשאול מה יעשה על אנשי ביתו שאינן רוצין להמול ולא ידעו מה להשיב לו, הלך אצל ממרא ונתן לו עצה שימול עצמו וישמעאל בנו תחלה וכשיראו כן אז יקבלו להמול וכן עשה בעצם היום הזה נמול אברהם וישמעאל בנו והדר כתיב וכל אנשי ביתו נמולו אתו. ואי קשיא ממרא שנתן לו עצה מדוע לא מל עצמו? לסוף נמול כדאיתא באגדה.

21) דרש משה – פרשת וירא, עמ' יא (ר' משה פיינשטיין זצ"ל)

<p>באלוני ממרא. פרש"י הוא שנתן לו עצה על המילה. נראה דשאלת אברהם מממרא בדבר המילה היה אם לעשות בפרהסיא או בצנעא, משום שכדי להשפיע על העולם היה יותר ראוי לעשות בצנעא, ומ"מ החליטו לעשות</p>	<p>בפרהסיא, כי אין לנו להתחכם על מצות השי"ת ולא לעשותם ע"פ טעמים שחושבים אף אם הם טעמים אמיתיים, אלא לעשות מצד ציווי השי"ת, וזה יותר ישפיע אף מכמה דברים וטעמים.</p>
---	--

22) שפת אמת - פרשת וירא, שנת תרל"ד

ולמה נכתב זה, ומה שבח לממרא שהשיאו למול, כי מה איכפת לי? אך ודאי הבינו כי ע"י המילה שנכרת ברית להיות מיוחד הוא וזרעו להשי"ת להיות נבדל מכל האומות, ולזאת לא הסכימו ענר ואשכול. אבל ממרא האמין כי כך צריך להיות ושאינו כדאי להתדמות אליו והסכים עמו אף שידע שיתרחק על ידי זה. ועל ידי זה דוקא זכה להתקרב ונגלה בחלקו והיה לו שייכות על ידי זה הריחוק עצמו.